

WPISUJE UCZEŃ

KOD UCZNI

--	--	--

PESEL

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

UZUPEŁNIA
ZESPÓŁ
NADZORUJĄCY

dysleksja

PRÓBNY EGZAMIN GIMNAZJALNY Z OPERONEM Z ZAKRESU PRZEDMIOTÓW HUMANISTYCZNYCH

Pomniki

Instrukcja dla ucznia

1. Sprawdź, czy zestaw egzaminacyjny zawiera 12 stron (zadania 1–31). Ewentualny brak stron lub inne usterki zgłoś nauczycielowi.
2. Na tej stronie i na karcie odpowiedzi wpisz swój kod i PESEL.
3. Czytaj uważnie wszystkie teksty i zadania.
4. Rozwiązania zapisuj długopisem lub piórem z czarnym tuszem/atramentem. Nie używaj korektora.
5. W zadaniach od 1. do 20. są podane cztery odpowiedzi: A, B, C, D. Odpowiada im następujący układ na karcie odpowiedzi:

A	B	C	D
---	---	---	---

Wybierz tylko jedną odpowiedź i zamaluj kratkę z odpowiadającą jej literą, np. gdy wybrałeś odpowiedź A:

	B	C	D
---	---	---	---

6. Staraj się nie popełnić błędów przy zaznaczaniu odpowiedzi, ale jeśli się pomylisz, błędne zaznaczenie otocz kółkiem i zamaluj inną odpowiedź.

	B	C	
---	---	---	---

7. Rozwiązania zadań od 21. do 31. zapisz czytelnie i starannie w wyznaczonych miejscach. Pomyłki przekreślaj.
8. Redagując odpowiedzi do zadań, możesz wykorzystać miejsce opatrzone napisem *Brudnopis*. Zapisy w brudnopisie nie będą sprawdzane i oceniane.

Powodzenia!

GRUDZIEN
2010

Czas pracy:
120 minut

Liczba punktów
do uzyskania: 50

Pomniki

Tekst I

A.

„Burząc pomniki, oszczędzajcie cokoły. Zawsze mogą się przydać” – to jedna z moich ulubionych *Myśli nieuczesanych* Leca. Jej trafność wielokrotnie udawadniała historia, zarówno starożytna, jak i późniejsza. [...]

Zacznijmy może od tego, że burzenie pomników w starożytnym Rzymie epoki cesarskiej nie było wcale rzadkie. Ci władcy, którzy zyskali popularność wśród Senatu i ludu, mogli liczyć, że po śmierci przyznane im zostaną wszelkie możliwe honory, z oficjalną deifikacją¹ włącznie. Z drugiej strony zdarzało się, że cesarzy i tych ich zauszników, którzy szczególnie nabruździli, próbowano wymazać z kart historii – proces ten Rzymianie zwali *damnatio memoriae*, czyli „potępienie pamięci”. Imiona osób obłożonych tą swoistą klątwą usuwano z inskrypcji; znikały ich posągi.

¹deifikacja – ubóstwienie człowieka, zwierzęcia, zjawiska przyrodniczego lub przedmiotu

J. Szarnałek, *Cesarski recycling*, www.sztukaantyku.blog.polityka.pl (30.08.2010)

B.

Nazwy szkół, ulic, placów są znakiem czasów. Podobnie jest z pomnikami. Z czasem podobizny popularnych niegdyś bohaterów znikają z banknotów, plakatów, nazw instytucji czy kart książek. Są jednak postacie uniwersalne, akceptowane w każdym systemie. Przykładem takiego żelaznego bohatera jest Tadeusz Kościuszko. Umiarkowany rewolucjonista, bojownik o „naszą wolność i waszą”, wpisywał się w ideał walczącego o Polskę żołnierza. Przyznawali się do niego konserwatyści i ludzie lewicy. Był bohaterem tak II Rzeczypospolitej, jak Polski Ludowej.

Wielu nie miało takiego szczęścia. Bohaterowie okresu międzywojennego nie uzyskali uznania w Polsce Ludowej. Ich miejsce zajęli inni, odpowiadający nowej władzy i nowym czasom. Na cokoły zawędrowali bojownicy o „sprawiedliwość społeczną”. Obok socrealistycznych monumentów anonimowych robotników i chłopów na pomnikach rozsiedli się utrwalacze władzy ludowej z Karolem Świerczewskim i Feliksem Dzierżyńskim na czele. Zmieniono także szereg nazw placów i ulic. Świętych wyparli działacze komunistyczni polskich i bratnich krajów. Święto Niepodległości zastąpiono uroczystościami ku czci PKWN. Oczywiście zmieniło datę również święto wojska, już nie tylko polskiego, ale również ludowego.

Po 1989 roku ruch w pomnikowym interesie rozpoczął się na nowo. Miejsce starych tablic z ulicami zajęły nowe. W przeszłość odmaszerowują ulice Gwardii Ludowej, Armii Ludowej czy Armii Czerwonej. Z cokołów strącono tych, których powszechnie utożsamiano z komunistyczną władzą. Nie wszędzie jednak ten proces przebiega jednakowo. Co więcej, na cokoły są wynoszeni ludzie co najmniej kontrowersyjni – przykładem Edward Gierek.

W. Kalwat, *Co na cokoły?*, www.mowiawieki.pl (30.08.2010)

Zadanie 1. (0–1)

Autor tekstu A stwierdza, że w starożytnym Rzymie pośmiertną deifikacją nagradzano

- A. przedstawicieli ludu.
- B. popularnych władców.
- C. zwolenników cesarza.
- D. wszystkich senatorów.

Zadanie 2. (0–1)

Według autora tekstu B przyznanie komuś prawa do umieszczenia go na pomniku zależy przede wszystkim od

- A. aktualnego ustroju politycznego w państwie.
- B. zasług danej osoby dla rozwoju kraju.
- C. bohaterstwa w walce o wolność ojczyzny.
- D. indywidualnych upodobań rządzącego.

Zadanie 3. (0–1)

Nazwiska osób symbolizujących władzę komunistyczną w Polsce wymieniono w tekście B w akapitach

- A. pierwszym i drugim.
- B. pierwszym i trzecim.
- C. drugim i trzecim.
- D. pierwszym, drugim i trzecim.

Zadanie 4. (0–1)

W jaki sposób autor tekstu B wypowiada się o przedstawicielach władzy ludowej, którzy „rozsiedli się” na pomnikach?

- A. Z oburzeniem.
- B. Z podziwem.
- C. Z dumą.
- D. Z ironią.

Zadanie 5. (0–1)

Wspomniany w tekście Tadeusz Kościuszko stanął na czele powstania narodowego w roku

- A. 1794.
- B. 1830.
- C. 1848.
- D. 1863.

Zadanie 6. (0–1)

Ujęcie w cudzysłów w tekście B wyrażenia „sprawiedliwość społeczna” w kontekście całego akapitu oznacza

- A. podkreślenie jego szczególnego znaczenia.
- B. nadanie mu zabarwienia ironicznego.
- C. przytoczenie cytatu z innego tekstu.
- D. podkreślenie jego potocznego charakteru.

Zadanie 7. (0–1)

Wyrazem o znaczeniu bliskoznacznym do słowa „cokół” jest

- A. filar.
- B. fasada.
- C. postument.
- D. posąg.

Zadanie 8. (0–1)

Autor tekstu B posługuje się stylem

- A. naukowym.
- B. urzędowym.
- C. artystycznym.
- D. publicystycznym.

Zadanie 9. (0–1)

W obu tekstach autorzy

- A. odwołują się do słów znanego poety.
- B. wykorzystują przykłady z czasów starożytnych.
- C. wykazują związek polityki z pamięcią o bohaterach.
- D. analizują różne sposoby sprawowania władzy.

Zadanie 10. (0–1)

Rok 1989 jest ważną datą w najnowszej historii Polski, ponieważ

- A. został wprowadzony stan wojenny.
- B. obalono system komunistyczny.
- C. zostaliśmy członkiem NATO.
- D. przystąpiliśmy do Unii Europejskiej.

Tekst II

Jednym z pierwszych „kulturalnych osiągnięć” hitlerowców po zajęciu Warszawy było zasłonięcie tej części podstawy pomnika Kopernika, na której widniał wryty napis: „Mikołajowi Kopernikowi – Rodacy” wielką mosiężną płytą, z odpowiednio zmienionym napisem niemieckim.

W początkach lutego 1942 roku znalazł i wyczytał Alek w jakiejś encyklopedii, że Mikołaj Kopernik urodził się 19 lutego: chwila namysłu i decyzja gotowa. Trzeba odpowiednio uczcić dzień urodzin wielkiego polskiego astronoma! Jak? Usunąć niemiecką płytę, zakrywającą polski napis. [...]

11 lutego, tj. na tydzień przed wyznaczonym przez siebie samego terminem, o godzinie szóstej rano, gdy na ulicach miasta był najmniejszy ruch, wybrał się Alek przed pomnik, by dotknąć na próbę śruby. Pomnik stoi w fatalnym miejscu, tuż na wprost Komendy Głównej granatowej policji. Poza tym – jest na styku ruchliwych ulic warszawskich, gdzie zawsze dużo przechodniów i sporo Niemców. Ale – myśli Alek – jeśli tak na wariata wejdę na cokół, to potraktują mnie jak pijaka. Przecież nikomu na myśl nie przyjdzie, że będę likwidował płytę.

Oto już pomnik. Przechodniów na ulicy mało. Wartownik policyjny wszedł widocznie gdzieś się ogrzać, bo mróz jest solidny. Świetna sposobność! Bez chwili wahania wchodzi Alek na stopień cokołu i dotyka śruby. Odkręca się wyjątkowo łatwo. Jeszcze parę ruchów – wyszła. Cóż u Boga Ojca! Krew uderza do głowy Alka. Odruchowo sięga do drugiej śruby – wielka „mutra” poddaje się bez oporu. Alek ogląda się niespokojnie dookoła. Jest ciemno. Przechodnie przesuwają się w dali, jak we mgle. Robić! Robić! Trzecia śruba – wyszarpięta! Czwarta – też!

Z grzotem i mocnym metalicznym dźwiękiem spada na marmur stopni wielka, gruba, mosiężna płyta i po chwili ześlizguje się w śnieg. Prerażony hałasem Alek w jednej sekundzie zeskakuje z cokołu i jak ścigany zając pędem mknie w kierunku ulicy Kopernika. Po paruset metrach staje zadyszany i nasłuchuje. Serce wali mu młotem, policzki płoną. Nasłuchuje uważnie: nic, żadnych głosów, żadnych gwizdków, żadnego ruchu. Cóż to znaczy do licha ciężkiego. Zawraca i ostrożnie, w każdej chwili gotów do ucieczki, idzie pod pomnik i obchodzi go dookoła.

Zdumiewająca historia! Nikt niczego nie zauważył, nikt niczego nie słyszał. [...] No, taką sposobność trzeba wyzyskać do ostatka! I oto Alek, nie zwracając już żadnej uwagi na otoczenie, na przejeżdżające od czasu do czasu wozy i przechodniów, ciągnąc zaczyna płytę w kierunku ul. Oboźnej. Płyta jest ciężka jak sto nieszczęść. Daje się jednak ciągnąć po śniegu. Po kilkudziesięciu minutach pracy zostaje przez Alka zakopana w zaspie przy chodniku. [...]

Zdjęcie niemieckiej tablicy poruszyło opinię polską i niemiecką. Tajna i emigracyjna prasa polska potraktowała to jako protest przeciwko germańskiej kradzieży naszych odwiecznych dóbr kulturalnych. Czynniki zaś niemieckie do żywego dotknął ten na cały świat głośny protest. Gubernator Fischer rozplakatował zarządzenie: za usunięcie niemieckiej tablicy władze okupacyjne zdecydowały pozbawić miasto pomnika Kilińskiego.

A. Kamiński, *Kamienie na szaniec*, Katowice 1993.

Zadanie 11. (0–1)

Zasłonięcie przez hitlerowców polskiego napisu na pomniku miało na celu

- A. pozbawienie Polaków ich dorobku kulturalnego i świadomości narodowej.
- B. podburzenie młodych ludzi do nielegalnych i surowo karanych działań.
- C. udowodnienie Polakom niemieckiego rodowodu znanego astronoma.
- D. zachęcenie mieszkańców Warszawy do nauki języka niemieckiego.

Zadanie 12. (0–1)

Decyzja Alka o usunięciu niemieckiej płyty z pomnika Kopernika wynikała z zamiaru

- A. udowodnienia hitlerowcom bohaterstwa Polaków.
- B. potwierdzenia przez niego ponadprzeciętnej odwagi.
- C. sprawdzenia skuteczności działania służb niemieckich.
- D. zademonstrowania sprzeciwu wobec działań okupantów.

Zadanie 13. (0–1)

Wielokrotne zastosowanie wykrzyknika w czwartym akapicie tekstu służy

- A. podniesieniu rangi zdarzenia.
- B. podkreśleniu emocji bohatera.
- C. wyeksponowaniu męstwa Alka.
- D. zaznaczeniu niepokoju narratora.

Zadanie 14. (0–1)

Wykrzyknienie: „Cóż u Boga Ojca!” ilustruje reakcję

- A. autora.
- B. narratora.
- C. czytelnika.
- D. bohatera.

Zadanie 15. (0–1)

O wiarygodności przedstawionego zdarzenia świadczy przede wszystkim

- A. precyzyjne określenie czasu i miejsca zdarzenia.
- B. opis uczuć towarzyszących Alkowi podczas akcji.
- C. przedstawienie sposobu podjęcia decyzji przez Alka.
- D. szczegółowe przedstawienie każdej czynności bohatera.

Zadanie 16. (0–1)

Główną cechą charakteru, jaką wykazał się Alek podczas akcji, jest

- A. lekkomyślność.
- B. porywczość.
- C. ostrożność.
- D. odwaga.

Zadanie 17. (0–1)

Z tekstu wynika, że Alek w czasie akcji czuł

- A. silny niepokój.
- B. przeogromną radość.
- C. dojmującą samotność.
- D. nienawiść do okupantów.

Zadanie 18. (0–1)

Co przede wszystkim sprzyjało ukryciu płyty przez Alka?

- A. Wczesna godzina.
- B. Pora roku.
- C. Duży ruch uliczny.
- D. Nieuwaga strażnika.

Zadanie 19. (0–1)

Z tekstu wynika, że przeprowadzona przez Alka akcja

- A. Nie miała większego znaczenia w walce z okupantem.
- B. Odbiła się echem jedynie wśród mieszkańców Warszawy.
- C. Została potępiona przez autorów emigracyjnej prasy polskiej.
- D. Sprowokowała niemieckiego gubernatora do zemsty na Polakach.

Zadanie 20. (0–1)

Który cytat zawiera opinię?

- A. „Płyta jest ciężka jak sto nieszczęść”.
- B. „Mikołaj Kopernik urodził się 19 lutego”.
- C. „Gubernator Fischer rozplakatował zarządzenie”.
- D. „Pomnik stoi [...] tuż na wprost Komendy Głównej granatowej policji”.

Zadanie 21. (0–1)

Podany fragment przekształć w ten sposób, by mowę niezależną zastąpić mową zależną.

Ale – myśli Alek – jeśli tak na wariata wejść na cokół, to potraktują mnie jak pijaka. Przecież nikomu na myśl nie przyjdzie, że będę likwidował płytę.

.....

.....

.....

.....

Tekst III

Umarłych wieczność dotąd trwa,
dokąd pamięcią im się płaci.
Chwiejna waluta. Nie ma dnia,
by ktoś wieczności swej nie tracił.

Dziś o wieczności więcej wiem:
można ją dawać i odbierać.
Kogo nazwano zdrajcą – ten
razem z imieniem ma umierać.

Ta nasza nad zmarłymi moc
wymaga nierozchwianej wagi
i żeby sąd nie sądził w noc,
i żeby sędzia nie był nagi.

W. Szymborska, *Rehabilitacja*, w: *Poezja naszego wieku. Antologia wierszy publikowanych po 1918 roku*,
wybór i oprac. W. Kaliński, Warszawa 1989.

Zadanie 22. (0–1)

Wypisz epitet z pierwszej zwrotki wiersza.

.....

Zadanie 23. (0–1)

Określ nastrój panujący w utworze.

.....

Zadanie 24. (0–1)

Wyjaśnij metaforyczne znaczenie trzykrotnie powtózonego w wierszu słowa „wieczność”.

.....

.....

Zadanie 25. (0–1)

Co, według podmiotu lirycznego, jest skutkiem uznania kogoś za zdrajcę?

.....

.....

.....

Zadanie 26. (0–1)

Na podstawie ostatniej zwrotki wiersza udziel jednozdaniowej odpowiedzi na pytanie: Jakimi dwiema wartościami powinni kierować się ludzie, wydając osąd o innym człowieku?

.....
.....

Zadanie 27. (0–2)

Napisz, na czym polega podobieństwo między słowami Leca: „Burząc pomniki, oszczędzajcie cokoły. Zawsze mogą się przydać” a cytatem z wiersza Szymborskiej: „Dziś o wieczności więcej wiem:/ można ją dawać i odbierać”.

.....
.....
.....
.....
.....

Tekst IV

Pomnik Jana Matejki w Warszawie
fot. Przemysław Miller, <http://beta.um.warszawa.pl>

Zadanie 28. (0–1)

Wymień dwa elementy rzeźby ustawionej na cokole, wskazujące na to, że przedstawia ona malarza.

.....

Zadanie 29. (0–1)

Sformułuj argument uzasadniający stwierdzenie, że rzeźba przedstawiająca Matejkę ma charakter dynamiczny.

.....

.....

.....

Zadanie 30. (0–4)

Napisz ogłoszenie o konkursie na projekt pomnika znanego artysty.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 31. (0–16)

Który wybitny współczesny Polak (żyjący w XX i/lub XXI wieku) zasługuje na pamięć potomnych?

Swoje zdanie przedstaw w formie rozprawki. Sformułuj trzy argumenty uzasadniające twoje stanowisko.

Pamiętaj, że twoja praca powinna zajmować co najmniej połowę wyznaczonego miejsca.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

